

Rester av vattenhjulet vid Nytorp i Bjurbäck fanns länge kvar men är numera försvunnet

Nytorp en industriplats med anor

I hundratals år har människor utnyttjat Tidans fall vid Nytorp i Bjurbäcks socken som kraftkälla. Där har funnits kvarn, såg, färgeri och benstamp. In på 1900-talet gav verksamheten bärgning åt ganska många. I dag minner bara några i och för sig imponerande murar om vad som pågick här. Namnet står inte ens på kartan längre och Nytorp finns inte heller med i inventeringen av industriminnen i Mullsjö kommun. Ändå ligger ruinerna nästan inom synhåll från vägen mellan Strömsdal och Liared där den passerar över Brängens utlopp i Tidån.

Lång historia

När man började utnyttja Tidans fall vid Nytorp för industriell verksamhet är ovisst men en kvarn har med ganska stor sannolikhet legat där tidigt. Så småningom uppfördes också en såg.

Ågaren till sågen hette vid 1800-talets mitt Sandgren. Han var troligen hemmahörande i Valshalla. Sandgren sålde år 1864 sågen till fem bönder i trakten. De behöll den emellertid inte längre än till 1878 då de sålde den för 15 000 kronor till Tidans vattenreglering. År 1884 var det dags för affär igen och nu

hade priset sjunkit rejält. Bröderna Robert och Edvard Sager på Ryfors köpte den ena sidan av fallet för 5 000 kronor medan den andra sidan köptes av en fabrikör Åkerlund för 1 500 kronor.

Färgeri

Åkerlund startade färgeri på sin sida av ån. Den verksamheten höll han på med fram till sin död år 1910. Hans änka sålde sedan tillbaka den delen av Nytorp till de tidigare ägarna för samma belopp som Åkerlund gett år 1884. Såväl sågen som kvarnen och färgeriet lades ner under början av 1900-talet. Byggnaderna stod dock kvar ännu en tid men nu strömmar sedan många år Brängens vatten fritt ut i Tidån igen vid Nytorp, en plats som inte finns på kartan. Bara några ruiner vittnar om den verksamhet som en gång pågick här.

Ingvar Sandahl

Fotnot. Artikeln bygger på uppgifter från två nu bortgångna Bjurbäcksbor, Olof Gustavsson i Grytered och Aina Fransson i Höganäs.

Ett gulnat foto från 1900-talets början visar hur sågen en gång såg ut

Nytorps kvarn och färgeri – komplettering

I Bjurbäcks Hembygdsförenings inventering (Torp och backstugor i Bjurbäck av Inga och Karin Gustafsson) nämns som ägare J. Carlström, C.J. Johansson, A.M. Zackrisson, C.J. Lindberg och C.J. Brun-

skog före 1884 då Bengt Elias Åkerlund blev ägare (se ovan).

Som mjölnare och färgare nämns Sven Jonasson (gemenligen kallad Åkerlund, förmodligen eftersom han var född i Åker). Han lämnade Nytorp och Bjurbäck år 1877 och efterträddes av Karl Magnus Rånge som stannade till år 1884 då familjen flyttade till Enebacken.

Enligt meddelad information under en av hembygdsföreningens torpvandringar då Nytorp besöktes, var "Åkerlund" ansedd för dålig yrkesman – det han färgat fällde! Rånge däremot var bra!

En imponerande grundmur ner mot Tidan är allt som idag finns kvar av det gamla sågverket. Foto B.Lindborg

Torp under Höganäs

Nytorp var även en liten jordbrukslägenhet, torp under Höganäs. Det lär ha funnits två stugor nära varandra vid "Åkerlunds lycka".

Den förste torparen var Abram Svensson som flyttade dit från Höganäs år 1827 och stannade till 1846 då han bosatte sig med den stora familjen (hustru och sju barn) i Knaggebo.

Han efterträddes av Karl-Johan Isacsson (infl 1846), David Johansson (infl 1860), August Benjaminsson (infl 1873) och Levin Andersson Skog (infl 1879).

Den sistnämnde emigrerade till Nordamerika år 1890. Detta enligt uppgifter hämtade i "torppärmen".

Det framgår inte om några av dessa var bosatta i Nytorp samtidigt under någon tid. Torpare August Benjaminsson dog redan 1883 men hustru Matilda (Tilda) överlevde honom länge.

Murrester vid Nytorp. Foto AL

Av deras barn (6 stycken) kan nämnas Emma som blev mor till Arvid Lind och hans syskon och Johanna som är Sven Augustssons mor.

I Nytorp fanns även plats för hyresgäster. Skomakare Otto Gottfrid Carlsson hyrde där under åren

1884–96. (Han bodde senare i Strömsdal och Ryfors.) Han kallades ”Stilla stunder” eftersom han flitigt läste den bilaga till Jönköpings-Posten som hette ”Stilla stunder”.

Aina Lindborg

Krisrecept

Under andra världskriget var det ont om vissa ingredienser som används för till exempel kakbak. I varje fall stadsborna hade svårt att få tag i ägg, smör och vispgräddade t.ex. Alla måste spara på socker och kryddor.

Här några kristidsrecept från tidningen Idun julen 1941:

God kaffekaka

2 kkp grahams- eller kornmjöl, 2 kkp vetemjöl, 1 kkp ljus farin, 1 kkp russin, 2 kkp mjölk, 1/2 kkp sirap, 1 tsk rivna pomeransskal, 11/2 tsk bikarbonat. Blanda mjöl, farin, russin och pomeransskal. Vispa samman mjölk, sirap och bikarbonat och vispa ned detta i mjölblandningen. Häll smeten i väl smord kakform och grädda den väl i medelvarm ugn.

Glaskringlor

50 gr smör, 1 dl tunn gräddde, 325 gr vetemjöl. Smöret röres vitt, grädden tillsättes och därefter mjölet. Degen utkavlas mycket tunt, sporras ut i smala remсор, som formas till kringlor. Dessa lägges i strösocker och tryckas till med kaveln så att de blir ännu tunnare. Gräddas i medelvarm ugn.

